ծունէութեան վերջը էլի ի՞նչ կարող եմ տալ գերմանական ժողովրդին և ինձ թբուաց, որ ամենից լաւ կը լինէր թեթեւացնել ուղղակի հարկերը և բարձրաւել մշակ դասի դրութիւնը։ Բայց ամենքին միանգամից չէ կարելի բաղդաւորեցնել, թէպէտ ես յոյս ունէի իմ նախագիծներով բաղդաւորել բանւորներին։"

Վերջերս կայսրի գահական վերջին ճառը կը տարածվի գերմանական բոլոր համայնքների մէջ և կը կպցնվի պատերին իբրև պաշտօնական ափիշներ։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՈՒԿԱՍՏԱՆԻՑ

Դավրէժ, 9 Նոյեմբերի

Անցեալ 7-ին տեղոյս մի քանի երիտասարդներ պ. Տ. Գորոյեանցի միջամտութեամբ ներկայացրին «Էնկիթեմուր» ողբերգութիւնը և Մոլիէրի «Mariage forcè» կոմեդիան։ Կատակերգութիւնը խաղացին թուրքերէն լեզուով։ Զը նայելով, որ այս երիտասարդներից գրեթէ ոչ մէկը թատրոն չէ տեսած, այնու ամենայնիւ ներկայացումը շատ յաջող անցաւ, մանաւանդ կոմեդիայի մէջ աւելի փայլեցաւ։ Այստեղ թատրոնի վերաբերութեամբ կարելի է ասել, որ բուն հայ ժողովրդի մէջ մի մեծ անտարբերութիւն և մի աստելութիւն է նկատվում դէպի թատրոնական գաղափարը։ որանց կարծիքով թատրոնը կարծես մի անբարոյականացնող հիմնարկութիւն է։ այս է պատճառը, թէ ժլատութիւնն է, թէ մի ուրիշ հանգամանք է, վերջապէս այդ կատարեալ անտարբերութիւնը երևում է նրանից, որ միշտ օթեակները լիքն են եւրոպացի նշանաւոր ընտանիքներով, հիւպատոսներով, բարձր պաշտօնական անձինքներով, իսկ դահլիճը՝ միայն պարսիկներով, որոնք աւելի են յարգում թատրոնը՝ քան թէ նոյն իսկ հայերը, որոնք շատ քան են պահանջում և շատ հասարակական պահանջներից հեռի փախչում։ Կոմեդիայի մէջ պ. Տ. Գորոյեանցը երկու փիլիսոփաների դերերում և պ. Փանուէլեանցը Սկանարէլի դերում մեծ փայլ ունեցան, իսկ ցաւալին այն է, որ այս երիտասարդների նեղութիւնները չեն վարձատրվում հասարակութիւնից։ Թատրոնական խումբը տեսնելով հայ հասարակութեան այս անտարբերութիւնը մտադիր է այսուհետև թուրքերէն խաղալ։

Աստակայ սարերի վրա արդէն բաւականին ձիւն է դրել և վերջին օրերումս Դավրէժում արդէն եղանակը պղտորվել է և երբեմն ձիւն է գալի, բայց չէ նստում։ Հասարակական կեանքը վերին աստիճանի լուռ է, մարդիկը անշարժ են, չէ նկատվում ոչինչ յառաջադիմութիւն և սրանց միակ զբաղմունքը միշտ փողն է և փողը։

Կ. Տէր-Աստուածատուրեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ իշխան Բիսմարկ վճռեց յետաձգել իր տնտեսական վերանորոգութիւնները և բէյխստագին չի ներկայացնի նրանց վերաբերեալ օրինագծերը։ Նա այդ բոլորը յայտնեց խօսելով թագաժառանգի հետ։ Ամենքը համոզված են, որ կանցլերի գլխաւոր նպատակը կը լինի նախապատրաստել ժողովուրդը բէյխստագը այնպէս անելու համար։

—Անգլիական լրագիրները հաղորդում են, որ Իրլանդական լիգայի Նիւ-Եօրկի քարտուղարը հրատարակեց իր ստացած նուիրատուութիւնների հաշիւը, որոնք Իրլանդիային են ուղարկված։ 1881 թուի յունվարից ստորագրութեամբ 127.000 դոլլար հաւաքվեցաւ։ Լիգայի միւս ճիւղը իրլանդական գործի համար մի և նոյն ժամանակում հաւաքեց մօտ 170.000 դոլլար։

—Անգլիական «Times» լրագիրը նկարագրում է գերմանական բայխստագի մէջ կարդացած գահական ճառը բայխստագի բացման ժամանակ, հետևեալ երկու խօսքով։ «Դուրսը խաղաղութիւն, ներսը պատերազմ։»

—Թիւրքիան ծանուցագիր է ուղարկել պետութիւնների ներկայացուցիչներին, այն էլ միայն թիւրքերէն լեզուով գրած, թէ նա այսուհետև չը պիտի ճանաչէ հիւպատոսների քաղաքական գործերի մէջ միջամտութիւն անելը։ Դեսպանները յետ են ուղարկել այդ շրջաբերականը, ասելով թէ իրանք թիւրքերէն գրված շրջաբերական չեն ընդունում, այլ դիպլոմատիական միջազգային լեզու համարվում է ֆրանսերէնը։ Այս գործը, երևի, միջազգային մեծ կարեւորութիւն պիտի առնէ։

—Գերմանական կղերական օրգան «Germania» խստութեամբ քննադատում է, իր կուսակցութեան անունից, Բիսմարկ իշխանի բիւրօկրատիական կոմունիզմը, կառավարչական սոցիալիզմը և իշխանի կամայականութիւնը։

—«Московск. Телеграфъ» լրագրին հեռագրում են Վիէննայից, որ իւրաքանչիւր օր ուղարկվում են աւելի և աւելի բազմաթիւ զօրքեր դէպի Դալմացիա։ Հերցեգովինայի և Բոսնիայի ապստամբութիւնը, ինչպէս երևում է, Աւստրո-Ունգարիան կամենում է զինուորված ոյժով ճնշել։ Ապստամբութիւնը տատկանում է։

—Կոմս Կալնակի Վիէննայից այս օրերս ուղեւորվեց դէպի Ս. Պետերբուրգ։

—Կ. Պոլսից լրագիրներին հեռագրում են, որ Բ. Դուռը զինաւորում է եռանդուռ կերպով իր զօրքերը, կարծելով որ կը հանդիպի աւստրիական զօրքերին Սալոնիկի մօտ։ Աւստրիային սահմանագլուխ բերդերը թիւրք կառավարութիւնը ամրացնում է։ Իսկ յունաց սահմաններից էլ զօրքերը Բ. Դուռը տեղափոխում է կոսսովեան վիլայէթ, Նովո-Բազար, Միտրովիցա և աւստրիական սահմանների մօտ այլ տեղերը։

—Ինչպէս յայտնի է Բոսնիայի և Հերցեգովինայի ապստամբները ուղերձ ներկայացրին Անգլիային, գանգատվելով Աւստրիայի կամայականութեան դէմ և յայտնելով որ Աւստրիան իրաւունք չունէր զինուորագրութիւն մտցնել Բոսնիայում և Հերցեգովինայում և այդ նահանգների բնակիչներից զօրք պահանջել։ Ուրիշ կողմից թիւրքաց կառավարութիւնը չրջաբերական ուղարկեց եւրոպական պետութիւններին, յայտնելով որ Աւստրիան իրաւունք չունէր յիշեալ նահանգների մէջ զինուորագրութիւն մտցնել, քանի որ աւստրո-ունգարական պետութիւնը Եւրոպայի համաձայնութեամբ ժամանակաւորապէս է տիրում այդ նահանգների վրա, որոնք անցած դաշնագիրների հիման վրա դեռ ևս ճանաչվում են թիւրքիայի աւատական իշխանութեան տակ։

—Փարիզից հեռագրում են ռուս լրագիրներին, որ ֆրանսիական ազգային ժողովը նոր կրեդիտ նշանակեց Յունիսի մէջ պատերազմը շարունակելու համար։

—Կրակովում կազմվեցաւ մի մամանաժողով երեսի լեհացի քանասեղծ Միցկեվիչի յիշատակին արձան դնելու հարկաւոր պատրաստութիւնները տեսնելու համար։

—Մեծ իշխան Կոնստանտին Նիկոլայեվիչ հասաւ Փարիզ։

—«National-Zeitung» լրագիրը կարծում է որ Բիսմարկ դիտաւորութիւն ունի ընդդիմադրել բայխստագին և սահմանափակել նրա իրաւունքները։

—Բերլինի լրագիրները հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրի առողջութիւնը դեռ կատարելապէս վերականգնեցրած չէ, այնպէս որ նա իր սենեակից դեռ չէ դուրս գալիս և ստորագրում է միմիայն ամենահարկաւոր թղթերը։

—Իտալական լրագիրները հաղորդում են հետևեալը։ Պատգամաւորների ժողովի մէջ պատահած արդէն յայտնի դէպքը, ուր մէկ մարդ լցրած հրացան էր գցել «Դէպրէտիսի համար» խօսքերով, կապ ունի Իտալիայում արմատական կուսակցութեան մէջ տիրապետող ընդհանուր յուզմունքի հետ, որը ծագել է թագաւորի և նրա մինիստրների «երկրպագութեան համար» Վիէննա գնալու պատճառով։ Շատ տեղերում աղմկալի ցոյցեր եղան կառավարութեան դէմ։ հանրապետական պրոկլամացիաներ յայտնվեցան, որոնց մէջ Հումբերտ թագաւորը գանձնկէց է յայտնված այն պատճառով, որ նա «աւտորիական գնդապետ դարձաւ» և հրաժարվեցաւ Տիրոլի և Տրիէստի վրա ունեցած իրաւունքներից։ Մի քանիսները կալանաւորված են։

—Գերմանական լրագիրները հաղորդում են հետևեալը։ Նախագահական ընտրութիւնները բէյխստագում ապացուցին կենտրոնի առաջնակարգ ազդեցութիւնը այդ ժողովի մէջ։ Այդ աչքի առաջ ունենալով, վատ չէր լինի յիշել Բերլինի և Վատիկանի մէջ եղած իսկական յարաբերութիւնները, որոնց մասին գահական ճառի մէջ չէր յիշված։ Մինչև սեպտեմբերի կէսը կղերականների յոյսերը մեծանում էին, և ինչպէս յայտնի է, արդէն լուր տարածվեցաւ արձակված եպիսկոպոսների վերադարձի մասին, որպէս հետևանք Շլէսվիգի ունեցած բանակցութիւնների Վատիկանի հետ։ Կղերական լրագիրները, որոնք իրանց տեղեկութիւնները ամենաճիշդ աղբիւրներից էին քաղում, հաստատեցին այդ փատը։ Այժմ այդ լուրերը դադարեցին։ Հէնց այն ժամանակ, երբ բանակցութիւնները վերջանալու վրա էին, ըստ երևոյթին, մէկ նշանաւոր անցք պատահեց, որը ամբողջ գործը վնասեց։ Այդ հանելուկը երևի ապագան կը բացատրէ։ Ինչ և լինի, բայց Շլէսվիգը Հռոմից դատարկ վերադարձաւ։ Ասում էին, իբր թէ կղերականները մեծացրին իրանց պահանջները պապական գահի միջազգային դրութեան վերաբերութեամբ։ Արդեօք կաջողվի բէյխստագին վճռել այդ հարցը, որ Գերմանիայի արտաքին քաղաքականութեան է վերաբերում, այդ կը ցոյց տան բիւդժէտի մասին լինելի վիճաբանութիւնները, որոնց մէջ կորոշվի կենտրոնի ուժը։

—Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ կոմս Սէն-Վալիէ այցելեց Գամբէտային և վերջինից բաւական սառն ընդունվեցաւ։ Գամբէտան իր զարմանքը յայտնեց երեք դեսպանների միաժամանակ հրաժարականի առիթով։ Սէն Վալիէ մատնացոյց արաւ, որ անձնական պատճառները դրդեցին իրան հրաժարական տալ։ Նա ակնարկեց նոյնպէս նոր մինիստրութեան պրոգրամայի արմատական բնաւորութեան վրա։ Գամբէտտա բացատրեց, որ իր քաղաքականութիւնը նախ և առաջ խաղաղութիւնը պահպանելու մէջ կը կայանայ։ Ուրիշ հարցերի վրա խօսակցութիւնը չը շարունակվեցաւ։

—Վիէննայի «Tageblatt» լրագրին Բերլինից հեռագրում են Նոյեմբերի 10-ից հետևեալը։ Ասում են, որ թագաժառանգը հրաժարվեց գահական ճառը կարդալուց բէյխստագը բանալու ժամանակ, որովհետև նա համաձայն չէ այդ ճառի մի քանի տեղերի հետ։ Կայսրը այժմ մի փոքր լաւ է, բայց մարմնդութիւնը խանգարված է։

—«Presse» լրագրին Սոֆիայից հեռագրումեն, որ Մակեդոնիայից ստացված վերջին լուրերը այնտեղ մեծ աղմուկ են հանում։ Ասում են որ Թիւրքաց օֆիցերները և զինուորները Էդրի-Պալանկա շրջանում քրիստոնեաների մէկ ամբողջ ընտանիք կոտորեցին, և բացի դրանից գերի տարան չորս տղամարդիկ, երեք կանայք և վեց երեխաներ։ Թիւրքերը մօտ 200 ֆունտ փող են տարել։ Կատաղիայի շրջականներում աւազակները իւրաքանչիւր օր քարուքանդ են անում գիւղերը։ Բոլոր Մակեդոնիայի մէջ կատարեալ անիշխանութիւն է տիրապետում։

—«Indépendance Belge» լրագիրը հաղորդում է, որ փարիզի նոր մինիստրութիւնը հրամանագրեց բոլոր պրէֆէկտներին, յիշեցնելով նրանց պարտականութիւնները և արգելելով նրանց յանախակի փարիզ գալը, որը կարող է վայր գցել նրանց հեղինակութիւնը և վնասել իրանց կառավարչութեան յանձնված նահանգների շահերին։ Խօսքը և գործը մէկ անելով, ներքին գործերի մինիստր Վալդէկ-Ռուսսո հրաժարվեց ընդունել մօտ տասը պրէֆէկտներին, որոնք եկել էին ներկայանալու նրան, և առաջարկեց նրանց անյապաղ վերադառնալ իրանց տեղերը։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Сѣв. Газ.» լրագիրը հաղորդում է, որ Տօմսկի քաղաքային հիւանդանոցի խնայողարանների բաժնում 1875 թուից պահվում է մէկ անյայտ խուլ և համր թափառական մարդ, որը մեղադրված էր մարդասպանութեան մէջ և խելագար է ճանաչված։ Սեպտեմբերի 17-ին այդ համր և խուլ մարդը սկսեց խօսել. բանից երևեցաւ, որ նա երբէք համր և խուլ չէ եղել, և 13 տարվայ ընթացքում իրան համր էր ձևացնում։ Առաջին հարցափորձից յետոյ նա ցոյց տուեց, որ ինքը ազգով լեհացի է, կրօնով կաթոլիկ և 60 թուականների վերջում ուղղափառութիւն ընդունեց Մոսկվայում։ Նրա ազգը, ինչպէս ինքն ցոյց տուեց, Իվանով է։ Երկարատև լռութեան պատճառով նա համարեա յետ սովորեց խօսել, բառերը արտասանում է հազիւ լսելի ձայնով և անկանոն։ Այդ զարմանալի անձնաւորութեան քննութիւնը յետաձգված է։ Վերջը, երևի կիմացվի, թէ ինչ պատճառները ստիպեցին նրան խախտել իր 13 տարվայ լռութիւնը։

* * *

Լօնդոնում կենդանիների հովանաւորութեան ընկերութիւնը դատի կանչեց Կինգս-Կոլէջի դատաստանական բժշկականութեան պրոֆէսոր Դաւիթ Սարիէին, որը երկու կապիկների վրա բժշկական փորձեր էր կատարել։ Դատարանի դահլիճը լցվեցաւ բժշկականութեան ուսանողների աղմկալի խմբով։ Գիտնականին պաշտպանում էր Գոլլի, իսկ կենդանիների հովանաւորութեան ընկերութեան կողմից մեղադրում էին Բիսլի և Կոլրիջ։ Դատարանում ներկայ էին շատ տիկիններ, որոնք վերոյիշեալ ընկերութեան անդամներ էին։ Դատարանը արդարացրեց մեղադրվածին, որովհետև մեղադրող կողմը չը կարողացաւ ապացուցանել, որ փորձերը անկանոն էին կատարված։

* * *

Մէկ հարուստ ամերիկացի, որ համարեա խելագարված էր բարձր լեռների վրա բարձրանալու ցանկութեամբ, իր կեանքի մէջ իզուր չորս անգամ փորձեց բարձրանալ Մոնբլան լեռան վրա։ Այդ բանը այնքան տխրեցնում էր նրան, որ նա երդվեց մեռած կամ կենդանի լինել այդ լեռան վրա։ Բայց վերջին յուսահատ փորձը սկսելու ժամանակ, նա հիւանդացաւ և հազիւ ժամանակ ունեցաւ կտակ թողնել։ Նա իր բոլոր կարողութիւնը կտակեց իր երեք ազգականներին, միայն այն պայմանով, որ նրանք իր դիակը Մոնբլան լեռան գագաթի վրա տանեն։ Ժառանգները բերեցին իրանց հօրեղբօր դիակը և պատրաստութիւններ տեսան նրա վերջին կամքը կատարելու համար։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 Նոյեմբերի։ „Новости" լրագիրը հաղորդում է. զինուորական հագուստի փոփոխման մասին լուրը հաստատվեցաւ։ Նոյեմբերի 18-ին ժամի 3-ին վերջացան վիճաբանութիւնները Շերվաշիձէի գործի մասին։ Դատարանի խորհրդակցութիւնը հինգ ժամ էր տևում։ Դատավճիռը հետևեալն է. մեղաւոր է, յանցանք գործել է բարկացած ժամանակ։ Զրկել իշխանական և ազնուական արժանաւորութիւնից և այլ իրաւունքներից և աքսորել Արխանգելսկայա նահանգը երեք տարով։ Ցօգուտ Սարունիկովի 5000 լուբլ առնել։ Բայց ի նկատի առնելով վնասվածների վարմունքը, որոնք անպատուեցին իշխան Շերվաշիձէին անձնականապէս և իբրև օֆիցէրի, միջնորդել թագաւորի առաջ, որ պատիժը փոխարինվի երեք տարի բանտարկութեամբ, ծառայութիւնից արտաքսելով ատանց իրաւունքներից զրկելու։ „Новости" լրագիրը հաղորդում է. զինուորական շրջանների փոփոխման ժամանակ ենթադրված է հեշտացնել զօրքերի խաղաղ դրութիւնը պատերազմական փոխելը, գրագրութեան տեղ հեռագրական հաղորդակցութիւն հաստատելով։ Պատերազմական կանցելարիաների համար տեսչի պաշտօն է նշանակվում, որ յանձնվում է կապիտանին։ Զինուորական ուսումնարանները Ապուխտինին են յանձնվում։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 Նոյեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 75½ կ., երկրորդ 91 ր., երրորդ 92 ր., չորրորդ 91 ր. 25 կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմակը արժէ 221 ր. 80 կ., երկրորդ 214 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմակը արժէ 89 ր. 87½ կ., երկրորդ 90 ր. 75 կ., երրորդ 90 ր., ոսկի 7 ր. 70½ կ։ Ռուսաց 1 լուբլ Լօնդոնի վրա արժէ 25,56 պէնս, ռուսաց 100 լուբլ Համբուրգի վրա արժէ 218 մարկ 5 պֆ., փարիզի վրա 269 ֆրանկ 5 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ